

A területi listákat helyettesíti a győztes-kompenzáció

Az országgyűlési választások majdnem végleges, de még nem jogerős eredményei kapcsán érdemes megvizsgálni az új választójogi szabályozás kompenzációs mechanizmusait. A magyar választási rendszer 1990 óta vegyes rendszerként működik, melyet egy listás ág és egy egyéni választókerületi ág alkot. Az új szabályozás megtartotta ezt a vegyes jelleget, de a részletszabályokban változást hozott: a korábbi háromcsatornás rendszert kétcsatornás váltotta fel, emellett pedig átalakult a kompenzációs szavazatok kiosztása is. Ennek megfelelően egyrészt a korábbi három „csatorna”, azaz az országos lista, a területi lista és az egyéni körzet helyett csak országos listáról és egyéni választókerületekről beszélhetünk, másrészt pedig már nem csak az egyéniben vesztes, hanem a győztes jelölt mandátumot nem eredményező szavazata után is képződik töredékszavazat. Utóbbi „győztes-kompenzációra” azonban éppen azért volt szükség, mert a területi listák megszűntek, melyek valójában aránytalanabbá tették a rendszert azzal, hogy a nagypártokat inkább, a kisebbeket jóval kevésbé jutalmazták mandátummal. Az új választási rendszer az eddigiekhez képest némileg növelt aránytalansága tehát az egyéni képviselő mandátumarány változásából és nem a győztes-kompenzációból fakad. Ennek megfelelően a választásokon leadott szavazatok kapcsán nem úgy kell kalkulálni, hogy azok milyen mandátumarányokhoz vezetnek volna győztes-kompenzáció nélkül, hanem hogy milyen eredményhez vezetnek volna a korábbi, területi listákat is tartalmazó rendszerben. Ennek alapján megállapítható, hogy a győztes a parlamenti helyek 61%-át szerezte volna meg az előző választási rendszerben is – ez pedig hozzávetőlegesen annyival kevesebb a most ténylegesen megszerzett mandátumaránynál, mint amennyivel megnövekedett az egyéni képviselői ág aránya a választási rendszerben.

A korábbi rendszerben a választók szavazhattak a területi listákra – valójában ez volt „a listás szavazat” – és egyéni választókerületi képviselőjelöltekre is. A területi listákon és az egyéni körzetekben képződött töredékszavazatok kerültek fel azután az országos listára, melyre tehát közvetlenül nem is szavaztak a választópolgárok. Bár az 5 százalékos küszöböt a területi listákra országosan összesen leadott szavazatszám alapján kalkulálták ki, azok egyenként – azaz megyéenként – valójában többmandátumos választókerületeknek voltak tekinthetőek.¹ Ezen listákról azonban a mandátumszerzéshez szükséges magas kvóta és a megyéenként kiosztható viszonylag alacsony mandátumszám miatt általában csak a legnépszerűbb pártok jelöltjei jutottak be az Országgyűlésbe, azaz a területi lista a rendszer aránytalanságát erősítette.² A „kispártok” országos listás szavazatarányukhoz képest jóval kisebb arányban jutottak mandátumokhoz e módon – képviselői helyeket döntően a kompenzációs listáról kaptak –, a területi listás képviselői helyeket jellemzően a nagyobb pártok szereztek meg.³ 1990-ben az MDF és az SZDSZ országosan együtt megszerzett szavazataránya 46% volt, mely akkor még „csak” a területi listás mandátumok 61%-ára volt elég. 1994-ben az MSZP és az SZDSZ együttesen országosan 53%-ot ért el, mely a területi listán

megszerezhető képviselő helyek 65%-át jelentette. '98-ban az MSZP-re és a Fideszre listán összesen 62% szavazott, amely már a területi listás mandátumok 77%-ára volt jó. A pártrendszer ezt követően történt koncentrációja miatt 2002-ben az MSZP és a Fidesz-MDF (összesen listán: 83%) már a területi listáról megszerezhető helyek 97%-át, 2006-ban az MSZP és a Fidesz-KDNP (85%) ugyanezen helyek 96%-át szerezte meg. 2010-ben a Fidesz-KDNP és az MSZP együttesen 72%-kal a területi listás mandátumok 79%-át gyűjtötte be. Az adatok jól mutatják, hogy a „papíron” arányosnak nevezett területi listás ág a népszerű nagypártokat szerzett szavazatarányukhoz képest lényegesen túlkompenzálta.

Az tény, hogy az új választójogi szabályozás megalkotása során a jogalkotó bevallott szándéka volt, hogy a stabilabb kormányzás elősegítése érdekében a többségi (tehát aránytalanságot növelő) egyéni képviselői ágról szerezhető mandátumok arányát növelje. Így a parlamenti képviselői helyek 53%-a szerezhető meg a választókerületekből a korábbi 46% helyett. Ezzel párhuzamosan azonban a területi listás, amúgy fentiek szerint az aránytalanságot növelő elem kikerült a rendszerből, helyébe a kompenzációs szavazatokat is felszívó, arányos alapon működő „valódi” országos lista lépett. Annak érdekében, hogy a jogalkotói szándék megvalósuljon, a területi lista korábbi, arányosságot torzító hatását a győztes egyéni jelöltek után is járó töredékszavazatok új rendszerével kellett „kipótolni”.⁴ Ez azt jelenti, hogy az egyéni választókerületben a győztesnek szó szoros értelemben mandátumszerzéshez nem szükséges szavazatai is felkerülnek az országos listára. Ha a győztes-kompenzáció nem képezné a rendszer részét, az egyéni képviselői helyek arányának növelését kioltaná a területi lista kiesése, azaz nem lett volna elérhető az eredeti, stabilabb kormánytöbbség létrejöttét segítő cél. Az új választási rendszer az eddigiekhez képest némileg növelt aránytalansága tehát az egyéni képviselő mandátumarány változásából és nem a győztes-kompenzációból fakad.

¹ A kvótát úgy számolták ki, hogy a területi listás választókerületekben az összes leadott szavazatot összeszámolták, majd elosztották a megyében kiosztható mandátumok eggyel megnövelt számával. A pártok szavazatszámát és a kvóta hányadosának egészrészét jelentette a pártok területi listáiról megszerezhető mandátumainak számát. Ha ilyen módon mégsem volt kiosztható minden megyei mandátum, akkor a fenti kvóta kétharmadát elérő párt is szerezhetett mandátumot.

Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1989. évi XXXIV. törvény („régí Vjt.”) 4. sz. melléklet II/3. pont

Az új magyar választási rendszer. Századvég Alapítvány, 2013

http://szadveg.hu/ld/w0w1i5r5l9k1k8j9f8i7_az-uj-magyar-valasztasi-rendszerSzadveg-tanulmany130802.pdf

² „Ma ugyanis 3 megyében 4, további 11 megyében pedig 5-6 területi mandátum osztható csak ki, ami azt vonja maga után, hogy ezekben a megyékben a 10 százalék körül teljesítő pártok már ma sem juthatnak területi mandátumhoz (...). A választási rendszer egyik arányosnak szánt ága tehát, már ma is erős torzításokat okoz”.

László Róbert – Juhász Attila: A „kisebbszereplés” csapdjában, in: Társadalom & Politika, 2010/1

http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/LaszloRobert-JuhaszAttila-AKisebbszereplésCsapdjaban_100310.pdf

³ A pártrendszer '90-es évek végétől kezdődő koncentrációja miatt az elmúlt 16 évben a parlamentbe még bejutó, 5-8% között teljesítő „kispártok” alig-alig tudtak területi listás mandátumot szerezni: frakciójuk nagy része általában az országos listáról jutott be (70-80%), de beszédes tény az is, az Országgyűlés összes területi listás mandátumához viszonyítva a „kispártok” területi listás mandátumaránya 2-4% között mozgott 1998-2014 között.

⁴ Így töredékszavazatnak minősül az egyéni választókerületben a mandátumot szerző jelölt szavazataiból a második legtöbb szavazatot elérő jelölt eggyel növelt szavazatainak kivonása után fennmaradó szavazatszám is.

Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. törvény („új Vjt.”) 15.§ (1) b)